

*ASPECTS OF MAGIC REALISM IN FĂNUȘ NEAGU'S NOVEL "THE ANGEL
CRIED OUT"*

Violeta Marinescu
PhD Student, Romanian Academy

Abstract: Our paper is based on analysis of the Fănuș Neagu's novel "The Angel Cried Out", starting from its inclusion in literary and artistic movement called Magical Realism, also speaking about the relation between Realism and Balkanism. We present new arguments which prove that because beautifying the Realism, the author of this novel gives us the opportunity, also rare in Romanian literature, to discover another side of pure Realism: The Magical Realism. We emphasize, therefore, the myth, the legendary, the fabulous, and the symbolic force behind the carefully selected words and the images of high artistic expression, noting the influences and trends adopted by the author in creating unreal worlds that seem a natural continuation of reality.

Keywords: Realism, Magical Realism, Fănuș Neagu, The Angel Cried Out, literary symbol

Proza lui Fănuș Neagu reușește să aducă în prim-plan o altă față a realismului, cunoscută astăzi sub denumirea de realism magic. Evidentă este în istoria literaturii române existența operelor care reușesc să redea imagini fabuloase prin punerea în scenă a unor acțiuni spectaculoase atribuite unor personaje cu originale reale, realizate după tipare proprii sau estetizate conform tendințelor vremii, scrieri în care se resimt sau nu influențe ale marilor creații ale literaturii universale. Cu toate acestea, de cele mai multe ori, inspirația își are sursa în credințele și superstițiile poporului român, imaginile căpătând semnificații „autohtone”. Câteodată se poate observa o coloristică universală, dar acest lucru este întâlnit mai cu seamă în creațiile apropiate epocii postmoderne, până astăzi discutându-se din ce în ce mai des despre sincronizarea cu celelalte literaturi, despre „globalizare”.

Fănuș Neagu are tendința de a insera în scrierile sale episoade întregi, secvențe și imagini, de o expresivitate autentică în adevăratul sens al cuvântului, ale aceluși „altceva”, greu de explicat din punct de vedere al notei reale care domină proza sa. Elemente ce prezintă lumi imaginare inserate într-o lume cât se poate de reală. Personajele sale, atât cele din proza scurtă, cât și cele ale romanelor, visează, trăiesc, experimentează într-un spațiu geografic foarte bine

delimitat, un spațiu dominat de trecut, un spațiu al bălților și al smârcurilor, un spațiu predilect literaturii fănușiene. Ceea ce impresionează cel mai mult, nu este geograficul în sine, ca punct în care este plasată acțiunea, ci greutatea acestuia, semnificația lui pentru fiecare cititor în parte. Istoria locului are o mai mare importanță decât istoria personajului datorită evenimentelor petrecute acolo sau a superstițiilor legate de acele spații. Apar, așadar, în proza fănușină, o proză atât de bogată din punct de vedere al expresivității artistice, imagini desprinse parcă din alte lumi, totuși, imagini primite și privite, în aceeași măsură, atât de ușor de către lector, încât dau impresia că ele fac parte cu adevărat din realitate. Verosimilitatea lor provine din însăși autenticitatea de care dă dovadă scrierea lui Fănuș Neagu, grație „fotografiilor” imaginare rezultat al măiestriei combinării celor mai potrivite cuvinte.

Îngerul a strigat este unul dintre textele în care se simte forța cuvintelor creatoare de spații și evenimente magice gândite și trăite de personaje cât se poate de credibile, de „oameni” și lumi cu originale reale. Forța limbajului și exuberanța stilistică, expansivitatea artistică, dorința creatoare ce poate fi observată din rezultatul fiecărei fraze fănușiene, toate acestea sunt ceea ce critica literară numește „balcanism”. Pentru Fănuș Neagu actul de a scrie înseamnă, ceea ce Eugen Simion¹ a observat încă de la început, a căuta și a găsi „cuvintele miraculoase”, a le așeza într-o ordine ieșită din comun, de o măiestrie specifică. Tocmai de aceea Fănuș Neagu, nu de puține ori a fost numit un scriitor de factură balcanică, ori așa cum a spus la un moment dat Matei Călinescu, făcând referire la autorul *Îngerului a strigat* ca la un scriitor „posedat de demonul stilului”, el, spune acesta, „are voluptatea scrisului: e o bucurie a stilului, ca o inocență regăsită”, totuși, acest balcanism despre care criticul ne vorbește ar anunța tocmai un sfârșit de balcanism, o „prăbușire a balcanismului”². Ceea ce scriitorul creează prin puterea limbajului, prin aglomerația figurilor de stil, prin deosebita îndemânare, pot fi cu certitudine numite lumi magice, lumi care cu ajutorul acestui „balcanism” prind viață, devenind o continuare a vieții „reale” a cărții. O lume, așa cum Cornel Regman a numit-o, „neserioasă”³, ca cea a lui I. L. Caragiale.

Nicolae Manolescu⁴ este de părere că mulți critici au scris despre *Îngerul a strigat*, dar că nu s-au spus încă suficiente lucruri despre acest text. Pe de o parte cercetătorul are dreptate, au rămas neacoperite destul de multe aspecte referitoare la epicul romanesc fănușian, cea mai

¹ Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, București, Editura Cartea Românească, 1974, pp. 373-382.

² Matei Călinescu, *Fragmentarium*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1973, p.136-138.

³ Cornel Regman, *Cică niște cronicari*, București, Editura Eminescu, 1970, pp. 188-191.

⁴ Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, vol. II, Brașov, Editura Aula, 2001, pp.159-162.

mare parte ale textelor critice fiind dedicate prozei scurte, dar pe de altă parte nici acesta nu face demersuri în a remedia ceea ce el consideră că trebuie discutat pentru a demonstra importanța și valoarea prozei lui Fănuș Neagu în istoria literaturii române. Comparat adesea cu Mihail Sadoveanu, Panait Istrati, cu Șt. Bănulescu, cu Pavel Dan sau L. M. Arcade, adesea se vorbește despre pitoresc, despre balcanism, fabulos și picaresc, uneori chiar se amintește de magic (ce este mai mult decât adevărat când se face referire la proza scurtă), dar atunci când se discută despre roman, mai ales despre *Îngerul a strigat*, fără doar și poate, cel mai cunoscut roman al lui Fănuș Neagu, criticii se opresc doar la câteva aspecte, fără a risca a se cufunda în a discuta despre lucruri nepalpabile, mai cu seamă semnificația lumilor fantastice, onirice, fabuloase care, și ele, în mod evident, dau sens cărții.

Lumea romanului este într-o continuă fierbere, o lume în care dorința personajelor se zbate între actul de a-și decide propria viață și impactul fatal al destinului. Încă din primele pagini apar referiri la sfârșitul iminent la care este sortit omul, de la început suntem introduși într-o lume a realului în interacțiune și interdependență cu posibilul. Ion Mohreanu, cel cu „fața de om înecat” și tatăl său, cu același chip, trăiesc și sfârșesc într-o lume pe care ei nu ajung și nici măcar nu se străduiesc să o cunoască. În jurul lor, în special al fiului, se petrec o suită de evenimente, dar istoria pare să-și piardă total din importanță în spațiul în care Dunărea este zeița supremă. „Fatalitatea naște neconținut iluzia libertății!” spune Nicolae Manolescu atunci când vorbește despre libertate și predestinare în romanul fănușian. Personajul principal, Ion Mohreanu, fiul unui țăran ucis de jandarmi pentru un furt comis de un altul, încearcă să-și trăiască viața prin răzbunare, iubire și resemnare, lumea întreagă a romanului trăiește un fel de miraj, hoții și criminalii sunt iertați în ziua de Bobotează și admirați de femei, treisprezece familii visează la pământul făgăduit al Dobrogei, promis de prințul care își dorește terenul lor din moși-strămoși, o lume a bălților și a smârcurilor, un „destin a unei colectivități rurale peste care trece tăvălugul istoriei.”⁵ Personajele fănușiene sunt cât se poate de reale, sunt personaje ale unei literaturi pe care noi o numim realistă, totuși, prin balcanismul la care recurge autorul lor, ni se aduce în scenă, ceea ce este întâlnit și în scrierile sadoveniene, o înfrumusețare creatoare de lumi „ireale”.

Sunt prezente în acest roman tot felul de trimeri la viața de după moarte, la „Satan, împăratul negru”. Îngerul nu strigă să vestească viața, îngerul strigă să anunțe moartea, să anunțe finalul înfiorător al omului, fatalitatea destinului, sfârșitul iminent al unei lumi. „(...)

---

⁵ Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008, p. 1106-1107.

Lumea lui Fănuș Neagu are ceremoniile ei, ceremonii grotești, bizare, dar nu mai puțin tulburătoare decât acelea sadoveniene. Che Andrei sau Magaie sunt filozofi ca Peceneaga sau Kesarion Breb, ca ciobanii lui Sadoveanu, dar ei trăiesc *pe partea cealaltă a lumii* și se închină Diavolului (...) toți eroii lui Fănuș Neagu și-au vândut sufletul (...) fiindcă, în claustrarea lor deznădăjduită, singura divinitate este El. În această lume condamnată și fără scăpare, Îngerul nu pare a vesti nașterea, ci moartea”, spune Nicolae Manolescu⁶. Dar tot acesta mai spune și că cele trei strigări ale îngerului semnifică delimitarea celor trei părți ale romanului, ultima strigare vestind într-un anume fel nu moartea, ci nașterea: „Sensul adevărat al romanului – fiindcă ultimul cuvânt, după durere, după eșecuri, după ucidere, este *nașterea* – rămâne contemplarea lungului șir de dezastre și bucurii care se numește viață. Fănuș Neagu n-a scris cartea spre a glorifica puterea unui destin necunoscut asupra omului; ci spre a medita asupra puterii vieții de a ieși mai pură, mai profundă, din durere și din moarte. Destinul nu poate fi înlăturat sau ignorat; dar paradoxal, strigările Îngerului vestesc mereu, totdeauna, o naștere.”⁷ Această fatalitate se trage, așa cum observă și cercetătorul Marian Popa⁸, din obscuritatea situațiilor la care participă eroii romanului. Literatura modernă, spune criticul, a adus un om nou, un om care merge fără să știe încotro se îndreaptă, condus de o forță obscură, numită de multe ori fatalitate, „de forțe ostile rămase ascunse și care-l implică să se fixeze.”⁹ Toată această forță după care personajul lumii epice fănușiene se ghidează este „buimăceala” ca „stare existențială caracteristică unor momente de rupere a sensurilor fundamentale ale lumii, de absență a unor coordonate în funcție de care un eveniment oarecare poate fi definit, conceput, prevăzut”¹⁰ iar buimacul, personajul, individul antrenat într-un complex de evenimente pe care nu reușește să-l domine. Ion Mohreanu vrea să răzbune moartea tatălui său, merge pe urmele „ucigașului”, Țulea Fălcosu din Brăila, însă nu reușește să-l „răsplătească” pentru că inculpatul sfârșește într-un mod mediocru. Un lucru este foarte vizibil: absurditatea morții devine în acest roman o absurditate a existenței întregii societăți.

În generalitatea ei, proza lui Fănuș Neagu a fost atribuită de Eugen Simion „realismului artistic și vizionar”, iar în *Scriitori români de azi* criticul dă câteva exemple concludente datorită cărora noi, astăzi, putem, fără niciun impediment să încadrăm proza fănușienă în

⁶ Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, vol. II, Brașov, Editura Aula, 2001, p.162.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Marian Popa, *Modele și exemple. Eseuri necritice*, București, Editura Eminescu, 1971, pp. 56-67.

⁹ *Ibidem*, p. 66.

¹⁰ *Ibidem*, p. 67.

realismul magic. Referindu-se la un alt roman, anume la *Frumoșii nebuni ai marilor orașe* (1976), Eugen Simion observă că faptele prezentate în narațiune „pornesc dintr-un plan al realității și deodată o imagine le scoate din evoluția lor normală și, părăsind orice determinare, coerentă, realistă, intră într-o zonă a oniricului.”¹¹ Procedul este cunoscut în literatura modernă, în special în cea latino-americană unde aceste episoade sunt frecvente și privite ca făcând parte din realitatea normală. La Fănuș Neagu, mai spune criticul, „instrumentul care tulbură simetriile realului este imaginea rară, incisivă, crescută ca un dinte amenințător în mijlocul unei fraze normal prozaice.”¹² În mâna prozatorului chiar și cele mai neînsemnate obiecte ale cotidianului devin adevărate simboluri, primind o semnificație aparte, profundă și creatoare de mister, ori, așa cum spune tot Eugen Simion, tehnica sa este de a îngroșa până la absurd caricatura, „persistența în enormitate, un realism, pe scurt, metodic pus în slujba unei fantezii negre.” Povestea „strămutaților” are deosebita putere de a lipi lumea reală de lumea mitului, a legendei, a credințelor de demult. Narațiunea nu este deloc „frescă socială”, lumea romanului *Îngerul a strigat* este o reprezentare simbolică a tragediei, „o încercare de a pune în simboluri tragedia unei lumi ce trăiește în marginile unei primitivități fabuloase.”¹³ Sunt prezentate, așadar în carte situații trăite sau povestite de personaje, vizate sau imaginate, întâmplări care dau o culoare magică întregii narațiuni. Există, de asemenea, datini păgâne în care personajele încă mai cred, și cred cu atât de mare putere, încât abaterea de la ele ar însemna o catastrofă. Există, spre exemplu, un ritual al prinderii și al aducerii porcilor în baltă, pentru a se feri de boli țărani ard o cruce („Încinsă de flăcări, crucea se mistuia, trosnind și împrășcând scânteii. Pe cer răsărise luceafărul, mare, colțuros și rece, încât îți venea să strângi din umeri de frică să nu-ți faci gaură în spinare.” – p. 121, ed.cit.), luna „e un vas cu lacrimi” „din marmură și din sticlă” și înăuntru sunt adunate lacrimile cu care Maria Magdalena l-a plâns pe Iisus, noaptea sunt lacrimi de sânge, ziua sunt de rouă. De sărbători, oamenii bălților iartă păcatele chiar și celor mai mari hoți și criminali. Cea mai cunoscută scenă este, fără doar și poate, scena invocării lui Satan, de către Nae Caramet, pentru a opri furtuna de nisip. Gică Dună sărută o mână de mort *misterioasă*, act pentru care dă doi cai la schimb, spre a avea noroc. Despre hoțul Țulea se spunea că „are iarba-fiarelor și două dește de mort descântate. Le lipește de ușă și ușă sare singură din țâțâni” (p.50).

¹¹ Eugen Simion, Scriitori români de azi, reprodus în Victor Crăciun, *Fănuș Neagu-70. Convorbiri*, București, Editura Semne, 2002, p. 128.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, p.122.

Pavel Berechet, la cutremurul din '40, vede la lumina lunii fundul Dunării și peștii care ies din ea: „Cad în brânci, lângă ei, și deodată văz că Dunărea se apleacă și se varsă în Noian, taman ca o albie cu zoaie pe care-o apeși într-o margine cu picioru. Era lună și în clipa aia am văzut fundu Dunării gol. Era o spinare uriașă de pământ sau de piatră de pe care se scurgeau șuvoaie de nămol spre Noian. Vagoane de pește, unu peste altu, se zbăteau într-o forfăială de moarte, fără apă” (p.91). Petrea Dună, personajul care prevestește moartea lui Neculai Mohreanu, visează în repetate rânduri, după moartea acestuia, o femeie (sora lui, soția lui Mohreanu) care venea la el și-i spunea să-i facă mortului o cruce de lemn. Povestea i-o narează lui Ion Mohreanu, Pasalac: „«Du-te, zice, și-i ridică o cruce dușmanului tău. » Ședeau amândoi, discutau, pe urmă ea se ridica și-și întindea brațele în formă de cruce. «Asta-i, frate – zicea, că mi se pare că erau frați, sau așa ceva – scoală și du-te cu crucea. » Da el nu putea să se scoale, îi era frică, pentru că femeia n-avea picioare de om, picioarele ei erau de apă. Erau de apă, da nu curgeau, dracu știe, poate că se țineau într-un fel de tipare. Muierea venea cu picioare de apă și pleca tot cu picioare de apă, fără zgomot, iar dimineața, lemnaru găsea în tindă și pe prispă niște dâre de rouă.”¹⁴ Într-adevăr, Petrea Dună așa visase. Tot el este și cel care îi spune în repetate rânduri lui Mohreanu că va muri înainte să ajungă în Dobrogea: „«- N-ajungi în Dobrogea, mă. Stă scris în cartea ta că mori pe drum. » «- Ferească Dumnezeu! spuse Barbu Căpălău. » «- Nu-l ferește, moare, o să vezi. » Barbu Căpălău se supără: «-Și dacă moare, ce, împărățești tu lumea?! » «- Moare, repetă lemnarul. »”¹⁵, iar despre visele lui aflăm că se adevăresc, pentru că înainte de a muri Mohreanu, acesta îl visează în apă cu soția deja înecată, și visează atât de des, încât ajunge să creadă că ceea ce vede prin vis se petrece în realitate: „- E alb, zicea unchiu Petrea Dună, e alb fiindcă se tăvăleşte pe fundul apelor cu sor-mea. Acolo unde se văd ei, apa e rece ca gheața, e apa înecașilor, intri în ea și te faci alb cum e cașu, cum sunt înecașii. În scrânteala lui, unchiu Petrea Dună a prezis, de altfel, moartea tatei...”¹⁶ Nu doar visele au efect premonitoriu, există, de asemenea, tot felul de imagini, de simboluri care se întâlnesc destul de des pe tot cuprinsul textului. Apa este elementul principal, aproape toate superstițiile sunt legate de lumea acvatică. Norii plini de apă se ridicau direct din Dunăre și printre fulgere strașnice, ploaia se revărsa „îngânându-se cu scârțâitul obloanelor în legăturile de fier, cu uruitul de vânturătoare al vântului” (p.83). Până și pământul este prezentat sub formă de nămol, impregnat cu apă, apă ce în aceeași măsură reprezintă începutul și sfârșitul. Romanul

¹⁴ Fănuș Neagu, *Îngerul a strigat*, București, Editura Litera Internațional, 2009, p.62.

¹⁵ *Ibidem*, p.43.

¹⁶ *Ibidem*, p. 28.

începe prin „alungarea” simbolică a celor treisprezece familii de pe pământurile lor și făgăduirea altora, într-un număr mai mare, în Dobrogea.

Che Andrei, un alt personaj de seamă al cărții, cunoaște povestea corăbiilor morților care vin să culeagă sufletele: „Iar marea urlă și ea mereu – uuu! uuu! – cere suflet de om. Toamna, în noaptea de Sfântă Mărie Mică, ies din adâncurile mării toate corăbiile scufundate, morții trec la cârmă, le pun pe linia de plutire și năvălesc ca smintiții peste pescarii care n-au avut vreme să tragă la uscat.” (p.66). Tot Che Andrei, aprig personaj povestitor al romanului, vorbește despre scena la care participase Nae Caramet pe când trecea pe malul mării într-o toamnă în care corăbiile au apărut în căutare de suflet de om: „Pluteau pe lângă țărm, una lângă alta și căutau om viu. Da nu era nimeni pe apă. Atunci, morții au început să arunce spre mal lucruri scumpe, pietre prețioase ca să intre Caramet să le ia. Nu vorbeau, aruncau, atât și nimic mai mult. Lu ăsta, lui Caramet, îi sticleau ochii, da deștept, nu s-a băgat să le ia. Că, știi, corăbiile n-au nicio putere dacă ești pe uscat. Chestia e să nu te apropii de apă. Dacă-ți înmoi un deșt măcar, ești pierdut, valu vine de te trage în adânc și de Sfântă Măria Mică din anul următor ești și tu unu din ăia care stau pe corabie; un schelet adică. S-a luptat Caramet cu ispita până-n zori. Norocu lui c-a fost treaz, că nu trăsese la măsea.” (pp. 66-67) Aerul, sub forma vântului, este purtător de miros, o imagine des întâlnită în proza fănușiană. Încă de la început vântul are rolul de a ispiti, ca un personaj: „Ispita li se strecura în suflet cu atât mai mult cu cât pe ulițe se răsuca un pui de vânt cu miros de pelin abia răsărit. Vântul îți intra în haine, în păr, în nări, dracu să-l ia, parcă se stârnise anume să-ți fure mințile.”¹⁷

Scena finală a romanului, înainte ca Îngerul să vestească a treia strigare, cea a nașterii, ne amintește de *Adam și Eva*, romanul lui Rebreanu. Este adevărat că și acolo sunt întâlnite, ce-i drept într-un număr mai mare, scene care descriu un alt fel de existență, este vorba, așa cum știm cu toții, despre reîncarnare, un alt tip de naștere. În literatura română sunt întâlnite astfel de scrieri la autori precum Eminescu, Caragiale, Creangă, Mihail Sadoveanu, Mircea Eliade, Gala Galaction, Liviu Rebreanu, Vasile Voiculescu, Ștefan Bănulescu și alții, autori care redau prin operele sale fie idei preluate din mitologia și folclorul românesc, fie inspirate din marile teme ale culturii europene. Chiar dacă se vorbește de puțin timp despre realismul magic, cu referire în principal la operele literare din spațiul sud-american, este mai mult decât vizibil faptul că evenimentele fantastice și fabuloase incluse în firul unei narațiuni care oferă credibilitate prin prezentarea într-o formă obiectivă a realității, dar și prin efectul mobilizator

---

¹⁷ *Ibidem*, p. 32.

al mitului, al fabulei, al folclorului în această „realitate” creată, constituie și la noi un punct de reper, mai ales pentru a înțelege și mai bine scrierile de acest fel.

În romanul lui Fănuș Neagu, în aceeași măsură, există astfel de indici care ne dovedesc apartenența la genul ficțional, modern, al realismului magic. Putem vorbi, fără niciun impediment, despre caracterul sincretic ce definește latura magică a realismului fănușian din *Îngerul a strigat*, privind interacțiunea și interdependența dintre realitate și credințele păgâne, istorie și mit etc., dar mai ales perspectiva din care ne sunt prezentate totalitatea evenimentelor stranii, miraculoase, imaginile ieșite din comun, acțiunile mai puțin reale la care participă personajele atât de superstițioase ale acestui roman, toate par o continuare normală a realității, sunt primite ca fiind firești și plauzibile, ca parte din cotidian. Fănuș Neagu știe să mențină pe linia de plutire toată aceste trimiteri, la lumea de dincolo de exemplu, fără a ne induce în eroare, fără a ne depărta de aspectul real al scrierii. Cititorul crede, ca și cum ar citi un roman realist, de cel mai pur realism, că ceea ce se petrece între paginile cărții este cât se poate de tangibil. Prin puterea limbajului, Fănuș Neagu știe cum să-i atribuie unei imagini o aură magică, simbolică, la fel cum fiecare astfel de imagine devine din ce în ce mai credibilă. Descrierea trecerii în neființă a eroului cărții este doar unul dintre exemplele de acest fel. Ceea ce este redat e moartea, cu siguranță, dar dincolo de ea s-ar putea să existe și altceva, iar acel altceva ne este oarecum sugerat în câteva rânduri: „O flacără scăpără scurt, Ion o simți între ochi, fierbinte, năucitoare, și căzu cu brațele peste calul galopând în munți necunoscuți sau în câmpie stearpă, și se uni cu Neculai Mohreanu – unire numai îndărăt – în pământ, și apoi pământ curgând în Dunăre, cu oase sfărâmate, cai sfâșiați și femei înecate, unire tragică, mort lângă mort, pământ și ape în vânt, curgere nemiloasă în uitare.”¹⁸ Romanul devine o carte a „vieții explozive, eroii par creșcuți direct din pământ, țâșniți din lutul negru, mustos, din smârcul bălților. În substanța lui cea mai adâncă *Îngerul a strigat* e un poem tribal; spațiul lui – un tărâm de baladă, unde vinul se bea, ca în Moldova, cu oala, și se vinde cu *burta*, unde fiecare țaran e *cumătrul lui Terente*, unde iubirile sunt aprige ca apele repezi, ibovnicii se întâlnesc pe clăi de iarbă, în tufe de scoruși, iar femeile (...) sunt niște Kire Kiraline, făpturi de văpaie arzând până la mistuire lângă și pentru omul iubit.”¹⁹ Modalitățile prin care personajele acestui roman vor să își ducă la bun sfârșit un scop se dovedesc a fi fatale, povestea întreagă este o metaforă a existenței umane condiționate de propriile dorințe mistuitoare. Lumea nu este nici a lui Ion

¹⁸ *Ibidem*, p. 298.

¹⁹ *Dicționarul General al Literaturii Române*, București, Editura Univers Enciclopedic, vol. I-VII, 2004-2009., p.560.

Mohreanu nici a celorlalți, este o lume a tuturor și în același timp a nimănui. Evenimentele vin și se duc ca apele Dunării, ca ploile de toamnă, ca vântul rău prevestitor, ca sufletele oamenilor vrăjiți de bogățiile corăbierilor morți.

Îngerul a strigat este o altă dovadă a măiestriei cu care Fănuș Neagu construia imagini de o expresivitate aparte, rar întâlnite în literatura noastră, foarte greu și chiar imposibil de tradus în alte limbi, o lume pierdută ca o adiere a vântului purtat de Dunărea martoră a trecerii timpului, cu hoții ei de cai, cu misterele și jertfele trecutului, cu Brăila și oamenii ei ce nu mai sunt și nici nu vor mai fi decât în aceste pagini „pictate” ale romanului., povești de demult, credințe și superstiții „adevărate”, credibile, existente în amintirea unor personaje cu originale reale, o „vâltoare a visului” transpusă în realitate și considerată parte componentă a ei.

BIBLIOGRAFIE

1. Booth, W., *Retorica romanului*, București, Editura Univers, 1974.
2. Călinescu, Matei, *Fragmentarium*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1973.
3. Crăciun, Victor, *Fănuș Neagu-70. Convorbiri*, București, Editura Semne, 2002.
4. Lodge, David, *Limbajul romanului*, București, Editura Univers, 1998.
5. Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008.
6. Manolescu, Nicolae, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, vol. II, Brașov, Editura Aula, 2001.
7. Neagu, Fănuș, *Îngerul a strigat*, București, Editura Litera Internațional, 2009.
8. Popa, Marian, *Modele și exemple. Eseuri necritice*, București, Editura Eminescu, 1971.
9. Popa, Marian, *Viscolul și carnavalul*, București, Editura Eminescu, 1980.
10. Regman, Cornel, *Cică niște cronicari*, București, Editura Eminescu, 1970.
11. Simion, Eugen (coord.), *Dicționarul General al Literaturii Române*, București, Editura Univers Enciclopedic, vol. I-VII, 2004- 2009.
12. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, București, Editura Cartea Românească, 1974-1989.
13. Todorov, Tzvetan, *Introducere în literatura fantastică*, București, Editura Univers, 1973.